ONT-MOETEN

Maart
April
'76

Humanistisch Verbond

ONT-MOETEN Jaargang 2, nummer 4, Maart/April 1976
Informatief tijdschrift van het groepswerk van het Humanistisch Verbond, verschijnt 6 keer per jaar, kost f 15,- per jaargang, geen losse nummers verkrijgbaar.

Redactie: Albert Nieuwland, Denijs Bru, Jan Hein Mooren.

Administratie: J.W.Brouwersstraat 18, Amsterdam.
postgiro 456508 tnv Albert Nieuwland, A'dam.

Omslag: Ton Martens

Tekeningen: Saul Steinberg (uit 'The Catalogue')

De verantwoordelijkheid voor de gepubliceerde artikelen berust alleen bij de schrijvers ervan.

Ten geleide:

Dit nummer begint met een uitgebreid interview met Hans Korteweg door zijn vrouw Hanneke. Hans heeft aan de wieg van het humanistisch relationeel vormingswerk gestaan en was zelfs hoogstpersoonlijk bij de bevruchting aanwezig.... Een jaar of 5 geleden namelijk wilde een aantal raadslieden van het Verbond, die een beetje uitgekeken waren op de traditionele gespreksgroep, eens kennismaken met modernere vormen van groepswerk. De centraal geestelijk raadsman Paul Kruyswijk charterde Hans en de kennismaking met dat 'meer' op belevingsgebied, dat volgde, beviel een aantal zo goed, dat Hans vaker gevraagd werd en met name in Amsterdam en Eindhoven vaste prik ging uitmaken in het pakket vormingswerk voor studerenden. Twee jaar geleden werd het als werksoort ook voor volwassenen in het Verbond erkend door de benoeming van Albert Nieuwland tot vrijwillig functionaris, een positie die Gerard Sleeuwenhoek onlangs van hem heeft overgenomen.

Een kritische bespreking wijdt Albert Nieuwland aan het kritische boek 'Je rijpt je ROT' van Jan Lievense en Johanna van de Wetering. David Grabijn beschouwt op zijn beurt kritisch de ontwikkeling van de moderne groepswerkbeweging en vraagt zich af of er nou wel zoveel gebeurt in het gebied tussen botte afwijzing en totale ophemeling.

Tot slot vertelt Marianne de Kleijn van Betten uit haar ervaring als humanistisch vormingsleidster. Humanistisch vormingsonderwijs (HVO) wordt op verschillende plaatsen vanuit het Humanistisch Verbond op lagere en middelbare scholen gegeven (inlichtingen bij Wieberen Koopmans, H.V.,postbus 114 te Utrecht). Het is voor het eerst dat deze werksoort acte de présence geeft in ons blad. Welkom!

Redactie.

Even een korte opmerking nav de discussie tussen Jaap van Praag en Albert Nieuwland in de vorige nummers over het al dan niet levensbeschouwelijke van de humanistic psychology. Jaap doelde op de Am. Association for Hum. Psychology, die zich niet levensbeschouwelijk wilde binden. Albert op de humanistische psychologen individueel, die wel steeds blijk gaven van levensbeschouwelijke interesse.

A.N.

INTERVIEW MET HANS KORTEWEG

door

Hanneke Korteweg-Frankhuisen.

Hans Korteweg

Hans Korteweg is begeleider van ontmoetingsgroepen van het Humanistisch Verbond. Daarnaast werkt hij als groepstrainer voor verschillende instellingen. De groepen die hij hiervoor doet variëren van meer taakgerichte groepen tot groepen voor persoonlijke groei. Zijn manier van werken in de meer persoonlijk gerichte groepen is niet aan een bepaalde techniek of methode gebonden. Hij is in deze groepen gericht op de relaties die tussen de mensen ontstaan en tracht deze terug te koppelen naar het persoonlijk levensgegeven van de deelnemer en diens situatie buiten de groep. Naarmate hij zijn eigen lichaam meer ging vertrouwen, ging hij ook het lichaam van de ander meer verstaan als een uitdrukking van diens mogelijkheden en beperkingen. Daarin heeft hij veel overgenomen van de bio-energetica (hoe drukt de persoonlijke wordingsgeschiedenis zich uit in het lichaam).

Hanneke Korteweg

Ik ken Hans nu zes jaar. In de tijd dat ik hem leerde kennen was de non-verbale communicatie net in zwang. In een dergelijk groep kwam ik hem tegen. Ik herinner me de eerste keer nog goed. In de pauze van zo'n non-verbale communicatie avond stonden we allebei bij een groepje van mensen die discussiëerden over de zin van dat alles. Ik ergerde me aan de onzinnigheid van het gesprek maar had het lef noch de juiste woorden om iets te zeggen. Hans viel er opeens middenin, zei dat het onzin was om daarover te praten, omdat je de zin van iets toch altijd pas achteraf kon zien. Ik was onder de indruk van de zekerheid waarmee hij dat beweerde. Het was zo, en niet anders. Zo te horen wist hij ook echt waar hij over sprak, maar ik voelde me tegelijkertijd afgestoten door zijn ongenaakbaarheid. Ik onthield hem echter wel. Later ben ik mee gaan doen aan de groepen die hij leidde. Daarin was hij erg creatief in het verzinnen van non-verbale vormen die aansloten bij wat er op dat moment leefde in de groep. Ik vond steeds dat hij hele ware woorden sprak over hoe de mensen in de groep wel of niet zichzelf waren. Hij ontmaskerde vooral,en er werd veel gevochten in die groepen. Ik leerde hem niet echt kennen, behalve dan als de man die het wist, en ik genoot van zijn beeldende taal en zijn humor. Maar eigenlijk zag ik hem nooit gewoon doen. Zodoende was ik altijd aan het speuren naar iets, waaraan ik kon zien dat bij hem ook niet alles klopte. En ik durfde niet echt dicht bij hem in de buurt te komen.

Hanneke en Hans

Dat was het begin, en dat begin heeft heel lang geduurd. Geleidelijkaan werden we vrienden, we hechtten veel waarde aan elkaar, maar er bleef die gespannen sfeer van aantrekking, afstoting met niets ertussen in. We konden heel goed samenwerken in een groep, want we waren het roerend eens. Toen werden we op een goeie dag verliefd op elkaar, en vonden we elkaar echt. Nu zijn we alweer anderhalf jaar getrouwd, we doen veel groepen samen en hebben ook mensen in individuële therapie.

Hanneke over Hans

Het grootste verschil in Hans zijn manier van omgaan met mensen toen en nu is, vind ik, dat hij er zelf nu helemaal bij is. Niet alleen met zijn goeie kijk maar gewoon als persoon, vooral veel vertrouwelijker dan toen. Ook zichtbaar gespannen en onzeker soms. Ikzelf vind hem vooral erg mild en liefdevol in zijn kijk op mensen. Hij woont nu op een boot met mij en Merel, zijn oudste dochter, en is de laatste tijd erg hard bezig aan het boek dat hij samen met Martien Janssen schrijft en dat 'Vrije Val' gaat heten. Het gaat over het wel en wee, het vallen en opstaan van de mens in zijn groeiproces. Daarover heb ik hem ook geïnterviewd, en over de rol die ontmoetingsgroepen kunnen spelen, en wat hij in dat geheel voor mensen kan doen.

ik: wil je om te beginnen vertellen wat jouw omschrijving is van een ontmoetingsgroep? Hans: dat is een verzameling van mensen die bij elkaar komen omdat ze hopen via en met elkaar tot een grotere verwerkelijking vanzichzelf te komen. ik:wat heeft zo'n groep te bieden boven, laten we zeggen, een contact tussen twee personen? Hans: er is een groot verschil tussen een contact met twee en het contact in een groep. Als je met zijn tweeën bent kan er een samenspel ontstaan, waarbij je vaak meer met de ander bezig bent dan met jezelf. In een groep is het zo dat je, zeker in het begin, door de veelheid van voorkeuren, standpunten, etc, niets als vaste basis hebt en dus veel meer op jezelf bent terug geworpen. De veiligheid wordt, zeker aanvankelijk, veel minder, op alles wat je zegt zal wel iemand een tegenwerping kunnen maken. Maar als de mensen meer in zichzelf geworteld raken, meer in zichzelf komen, kunnen ze je een schat van informatie geven over jezelf, en ze kunnen zien hoe je doet en contact hebben met hoe je eigenlijk bent.

ik: hoe komen ze zover vanuit die onveiligheid, wat doe jij daar aan? Hans:om te beginnen voel ik me veel minder onveilig dan de deelnemers. Ze komen bij mij, ik niet bij hen. Ik heb vaker groepen gedaan, ik weet dat het zo'n vaart niet loopt, ik heb niet zo'n vrees dat het verdrongene omhoog zal komen of dat de geheimen zichtbaar zullen worden. Ik hoop er juist op dat dat wel zal gebeuren. En mijn bijdrage? Meestal ga ik de mensen tamelijk snel zien, hoe ze doen en hoe ze zich daarachter voelen, wat er daarachter in ze omgaat.
ik:vinden ze dat juist niet vaak extra bedreigingen? Hans: ja,

vaak geeft dat argwaan, dan denken ze dat ik door ze heen kijk en kan gaan spelen met wat voor henzelf hele precaire en tere dingen zijn, dat ik ze belachelijk zal maken en zal afkeuren en mijn macht over hen zal vergroten. Maar ik ben niet op macht gericht, daar ben ik wel zuiver in. In de eerste plaats geloof ik, dat mensen zichzelf eigenlijk goed kennen, dat wordt ook steeds weer bevestigd, dat ze alleen in de dagelijkse gang van zaken zich van dat zelfinzicht afkeren om te kunnen blijven functioneren, maar dat ze juist een heel groot verlangen hebben om tegelijkertijd wat ze van zichzelf kennen te kunnen verwerkelijken in hun dagelijkse bestaan. Ik begin dan met aan mensen te laten merken dat het wèl aan ze te zien en te merken is. Juist door de manier waarop ze proberen hun geheim niet te laten merken laten ze merken hoe ze zouden willen zijn of niet willen zijn.
ik: wat bedoel je met geheim? Hans: iemand die erg verlegen is, zal juist gaan proberen om te laten merken dat hij het niet is, bijvoorbeeld door erg veel te bewegen, door erg poeha-erig te doen, snedig te zijn. ik: en wat dan, als jij hebt laten merken dat jij dat ziet? Hans: als ze eenmaal in die positie gebracht zijn, zijn ze achteraf vaak blij, ze hoeven zich minder op te houden, kunnen zich onbevangener gedragen. Het is nog vervelender om op hoge schoenen te lopen, dat is zo'n krampachtig gevoel, dan kun je elk moment vallen, dan verlegen te zijn.
ik: vind je dat zelf nooit een moeilijke positie, die van aanbrenger? Hans: ja, ik ben er zelf wel es bang voor om dat te doen, ook wel es lui: waarom moet ik dat nou weer doen, en heb ik soms een afkeer van iemand, dan kunnen ze veel minder goed aan me merken dat ik het zelf ook ken, want dan gaat het om iets waar ik zelf ook in zit en bij mezelf een afkeer van heb. Meestal is het echter heel goed aan me te merken dat ik het kèn en het niet verwerp en ook eigenlijk een beetje dom vind omdat ik weet dat het anders kan.

ik: buiten jouw kijk, hoe komt het zo ver dat de deelnemers iets voor elkaar gaan doen? Hans: nou, iedereen heeft zijn eigen thema. Bij het eerste voorstellen wordt dat eigen thema erg algemeen omschreven, iemand zal bijvoorbeeld zeggen: 'ik heb moeite met contact maken met andere mensen'. Dat wordt dan zo gezegd, dat het op dat moment niet te merken is dat en hoe hij er moeite mee heeft, als een soort mededeling van een vreemde over de persoon, er wordt weinig bij gevoeld. Maar gelijk in het begin al verkent men de omgeving, ziet bij andere mensen dingen, heeft daar gevoelens bij: je moet iemand niet of je voelt je juist tot hem aangetrokken. Ik mobiliseer ze dan, als ik bijvoorbeeld zie dat iemand zit te schuifelen dan zeg ik: 'heb jij niets tegen hen te zeggen?' of: 'jij ergert je nogal aan hem geloof ik', dan gaan de mensen ook meer tegen elkaar zeggen, en gaandeweg krijgt die abstracte beginmotivatie dan een persoonlijke vorm en inhoud.
ik: maar dat is natuurlijk lang niet het hele verhaal. Hans: nee, als een groep goed gaat, dan staat op een gegeven moment iedereen op scherp: is zich bewust van wat hem bezighoudt, wat zijn levensthema is. De manier van doen is dan wel bekend, maar heel vaak merken mensen dat dan nog niet aan den lijve, wat ze wel met hun verstand kunnen bevatten houdt ze bezig, maar ze weten nog niet hóe ze feitelijk doen. De persoon, die zo verlegen is bijvoorbeeld zit dan in zijn verlegenheid gevangen. Natuurlijk vindt deze fase niet zo algemeen plaats, maar met individuen in een groep. Het kan gebeuren dat het hierbij blijft voor iemand, dat hij zich half

blijft verweren, het niet helemaal opneemt, dat het pas na de groep begint door te dringen, in de groep heeft hij het nieuws dan wel gehoord, maar is er niet verder mee gegaan, heeft wel zijn verzet gemobiliseerd.

ik: maar dat is natuurlijk niet het hele verhaal hè? Laten we zeggen dat iedereen op scherp staat, wat dan verder? Hans: èen van de dingen waarmee je mensen kunt helpen is door het op de spits te drijven. Kijk, al die ontvluchtingsmechanismen die mensen gebruiken zijn middelmatig, niet koud en niet warm, alles wat naar veiligheid streeft zoekt een middenweg, is tussenvorm. Een voorbeeld van wat ik dan kan doen: neem die persoon met die poeha, die daarachter zich verlegen voelt. Ik vraag hem om zijn poehahouding heel erg te overdrijven, zodat het er heel dik bovenop ligt, en ik laat hem daarna zijn gevoel van verlegenheid helemaal in gaan - zeker als hij verbaal begaafd is zal ik hem dat vragen te doen zonder te praten - en hem dan vragen: tegenover wie voel je je kwetsbaar, ga daar zo poehaerig als je kunt zijn naar toe en ga dan naar diezelfde persoon toe zo verlegen als je bent, zodat jij zelf kan ervaren waar hij zich het beste bij voelt en hoe de anderen daarop reageren.
ik: die reacties van de anderen, dat is natuurlijk juist waar hij zo bang voor is. Hans: ja, want niet verlegen (of niet dit of niet dat) durven zijn, is vaak ingeslepen. Bijvoorbeeld in een familie waar verlegenheid taboe is, waar ze je dan pijn gaan doen, dan weet je ook niet hoe andere mensen erop reageren, want je hebt het daarna nooit meer uitgeprobeerd, je kijkt wel uit!

ik: daar hebben we iets nieuws, de familie, kom je daar steevast bij uit? Hans: neem die zelfde jongen. Als hij merkt dat hij er toch in blijft hangen, dat het moeilijk en pijnlijk blijft, kan het heel zinvol zijn om je af te vragen of hij nog steeds bezig is zijn ouders te behagen. ik: maar die ouders zijn er toch niet bij? Hoe merk je dat dan? Hans: die ouders leven wel in hem met hun visie en hun eisen, hun verlangens en bepalen bij het merendeel van de mensen het pad, dat ze gaan.
ik: daar zou je wel es verzet mee kunnen oproepen, met dat te zeggen. Hans: nee, want het merendeel der lezers zal wel denken dat de niet bij het merendeel der mensen horen. Toch wordt iedereen in sterke mate door zijn ouders gevormd, en door de levenssfeer van zijn ouders gedragen. Ik neem als voorbeeld een appelboompje, dat zijn dan de ouders, dat gaat vrucht dragen, de appels hangen eraan en worden gevoed door de ouders. Nu hebben vele ouders de neiging de appels aan de boom te houden, en vele appels willen zich aan de boom blijven vasthechten. En wat ik ontzettend belangrijk vind: je kunt niet volwassen worden als je niet ziet hoe je door je ouders bepaald bent en toch een heel ander iemand bent. Je kunt van ze leren, uit hun richting, de oplossingen die zij trachten te vinden, en in het beste geval kan dit een voorbeeld zijn, maar nooit kan het een richtingaanwijzer zijn.
ik: hoe breng je dat besef in de groep? Hans: de laatste tijd werk ik in groepen heel veel zo, dat mensen zich bewust worden van de invloeden die een bakermat op hen uitoefent, hetzij ouders, cultuur, politieke situatie, school, dat ze nagaan in hoeverre die opvattingen, die vorm van de bakermat strookt met hun eigen verlangen.

ik: daar staat zeker veel bij op het spel? Hans: in de fantasie staat alles wat verworven is op het spel, Als je op de benen van je vader staat en dankzij die benen je positie hebt en een vrouw die op die sterke benen valt, dan kun je wel proevend, piekerend tot de conclusie komen dat die benen de jouwe niet zijn, maar: alles wat je hebt heeft jou. En dan komt de vraag van hebben of zijn.
ik: maar dat is toch een overdreven voorbeeld? Hans:dat vallen op wat de anderheeft en toch niet is, speelt in elke relatie. Hebben geeft een illusie van veiligheid, de moeilijkheden beginnen pas echt als de ander echt gaat zijn zoals hij is. Maar, in het geval van die man, als zijn vrouw valt op wat hij heeft en niet op wat hij is, zal hij zich altijd onbevredigd blijven voelen. ik: wat verlang je dan dat mensen daaraan doen? Hans: dat ze uitkomen voor hun verschuivingen, want dat wat ze werkelijk zijn hebben ze verschoven naar wat ze niet zijn. Ik verlang niet dat ze veranderen. Ik verlang dat iemand zo eerlijk mogelijk met zichzelf leeft. Als iemand zegt: ik ben bang en ik durf het niet aan, ik voel wel het gemis maar toch leef ik zo, dan vind ik daar op zichzelf een heroïek in zitten. Als dat doorleefd wordt vind ik het mooi om te zien. Dat is dan een innerlijke verandering, het geeft verdieping om daar voor uit te komen, het hoeft geen dadenverandering te zijn. Wel denk ik uiteindelijk, als iemand die verdieping bereikt en daar eerlijk bij blijft, dat het onmogelijk is om op de oude voet verder te gaan. Maar zelf ben ik er veel meer op gericht dat de mensen zichzelf en hun historie bewust worden en van daaruit verder gaan. Regelmatig willen ze dan anders. Er komt meer mildheid, meer liefde.

ik: wil je ook iets zeggen over de kunstmatigheid, de onnatuurlijkheid die eigen is aan iedere groep? Hans: in een groep worden bepaalde aspecten van het leven onder de loep genomen, onder andere het aspect van echt en onecht en dat van de verdrongen gevoelens en verlangens. Vroeger dacht ik dat groepen een direct verlengstuk waren van het leven, dat het leven zo zou moeten zijn als het in groepen was, en zelf had ik toen de mogelijkheid voor ogen dat uit een groep een leefgemeenschap zou kunnen groeien. Dat staat nu heel ver van me af. Een groep is net zo kunstmatig vind ik als een bezoek aan de tandarts. Als je altijd je tanden had gepoetst en geen zoetigheid had gegeten zou je geen tandarts nodig hebben. Zo kun je ook zeggen: als je van jongsaf de gelegenheid had genomen om je te bezinnen op jezelf, laten we zeggen, net als tandenpoetsen, bij het wakker worden en het slapen gaan, en je had je honger niet proberen te stillen met geestelijk en stoffelijk voedsel dat niet voor jou bestemd was, dan zou je echt zijn gebleven. Dit is de ideale situatie. Het kleine kind zou namelijk van ontbering sterven als hij het voedsel van zijn ouders niet zou aannemen, hij zou dan met drie maanden al alleen op de wereld staan. Veen ouders willen immers dat het kind wordt, zoals zij willen dat het wordt, als een verlengstuk van zichzelf, en hebben geen oog voor de eigen behoeftes en ontplooiingsmogelijkheden van het kind. We praten wel vaak over de kindertijd alsof het een paradijs is, maar het is eigenlijk veel meer een hel.

ik: wat staat een mens dan te doen in het leven? Hans: we hebben het gehad over zijn en hebben, de andere kant is worden. Worden komt met de ervaring, ervaring is de dialoog tussen zijn en hebben. Er is geen weg daar omheen, alleen een weg er doorheen. En je kunt

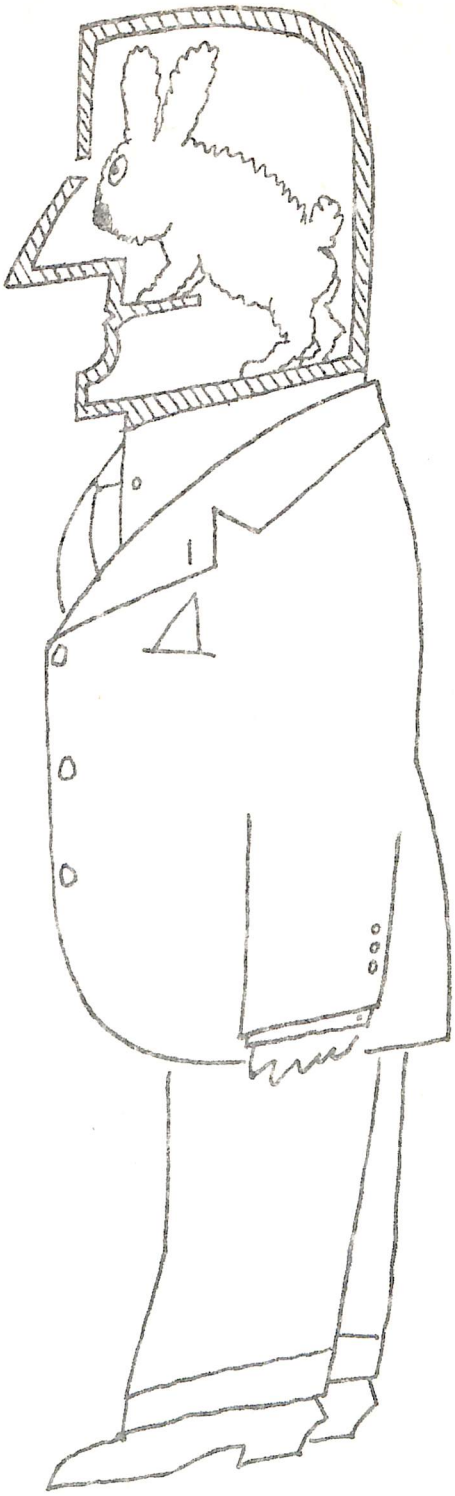

nog zoveel klagen over ouders, in elke opvoeding zitten elementen, hoe frustrerend ook, die het meest eigene kunnen prikkelen en juist doen ontwaken. Juist door de benauwenis ga je de grote waarde van vrijheid ervaren. Als het allemaal van een leien dakje zou gaan: twee keer per dag mediteren, geen vreemd voedsel, zou er een zijn ontstaan zonder eigen aard, kleur, persoonlijkheid. Het enige waar het om gaat is dat je de worsteling niet ontloopt.
Doordat ik mijn tanden niet altijd gepoetst heb, ben ik in contact gekomen met Albert Nieuwland en het humanistisch groepswerk. Dan had ik wel kunnen kankeren dat ik vroeger mijn tanden had moeten poetsen, maar het gevolg is dat ik Albert heb leren kennen en groepen ben gaan doen voor het Humanistisch Verbond. En doordat ik niet kon mediteren als driejarige heb ik tastend en zoekend mijn weg moeten vinden en heb mensen ontmoet die me iets konden aanreiken, en dan ging het weer wel, en dan ging het weer niet, maar daardoor ben ik wel mens geworden, anders zou ik een soort engel zijn gebleven.

ik: in dat licht bezien is een groep dus niets anders dan één van de vele kansen in een leven, hoe denk jij er dan over dat mensen naar een groep toe gaan om aan zichzelf te werken? Hans: onder werken versta ik: de eerste stapjes zetten naar zelfverwerkelijking, met hulp. Maar als iemand zegt: ik wil daaraan werken, zeg ik niet bij voorbaat: goed, dan gaan we daaraan werken. Mensen bedoelen dan vaak: dan ben ik er van af. En ik geloof juist, dat ze eerst iets moeten doorstaan voordat ze eraan kunnen werken. Er zijn nu eenmaal onverteerbaarheden die doorleefd moeten worden en die je niet kunt uitwerken. Je kunt het niet uitwerken dat je geconfronteerd met het onmetelijke bang wordt, of geconfronteerd met de dood, dat kun je alleen doorstaan. Als iemand net een geliefde verloren heeft, en dat verdriet is hem onaangenaam, dan kan hij zeggen: daar wil ik aan werken. De enige mogelijkheid die ik zie is dan dat hij zo verdrietig wordt als hij is, en niet in samenspraak met de gestorvene afscheid gaat nemen of hem onder mijn begeleiding alsnog op zijn falie gaat geven. Dat verdriet kan ik niet opheffen, dat moet doorleefd worden, en eerst kan het zijn dat de belemmeringen die de stroom van het verdriet remmen voelbaar bewust moeten worden. Zo kan het dan deel van je worden, en niet iets vreemds waardoor je bestookt wordt. Daar zit deze gedachte van mij bij, dat mensen veel van wat er in hen opkomt en hen tegemoet komt, vooral het onaangename, als vreemd beschouwen, en mij graag willen gebruiken om die duivel uit te kunnen bannen, terwijl ik juist geloof dat veelal de duivel een metgezel is, en dat hij als zodanig herkend moet worden en moet worden opgenomen.

ik: wil je me nog iets vertellen over de vorm waarin je nu werkt en hoe je daar zelf in veranderd bent sinds je groepen doet? Hans: wat voor mij vrij nieuw is, kan ik je duidelijk maken aan de hand van wat ik onder inzicht in jezelf versta. Inzicht is alles wat je bent als uitdrukking en teken van je eigen zijn verstaan, ook de manier waarop je de afwas doet, de manier waarop je er uitziet, spreekt, je kleedt. Dat heb ik zelf ook pas later ontdekt. Vroeger zag ik het lichaam meer als een voertuig, ik deed wel lichamelijke oefeningen, maar dat waren meer non-verbale communicatie-oefeningen, waarbij ik het lichaam als zodanig, de beweging, houding, ademhaling,

niet serieus nam. Nu zie ik het lichaam van een mens als de directe en meest concrete uitdrukking van zijn levenshistorie. Niet alleen voertuig, het is zijn gecondenseerde leven. En het is ook een voertuig. Nu ik het lichaam meer serieus neem, komt het ook vaker voor, dat ik louter lichamelijk met iemand werk. Dat ik de spanningen die ik in het lichaam zie als uitgangspunt neem, als analoog zie met hoe iemand met een ander en zichzelf omgaat. Aan iemand zijn schouders kun je al zien hoe hij naar een ander toegaat.

ik: dan wil ik je tenslotte vragen: hoe durf je dit te doen?
Hans: ik durf het te doen vanuit mijn eigen leven. Ik ben door veel in mezelf heen gegaan, ik geloof dat ik mezelf redelijk goed ken, het kennen vanuit ervaring, verder houd ik veel van mensen, ik geniet van ze. Ik weet wat het is om je ellendig te voelen, zo ellendig , dat je er geen gat in ziet, en in mijn leven waren dat altijd de periodes waarin iets nieuws ging beginnen. Ik heb een sterke intuïtie, van waaruit ik mensen langs een heel andere weg dan de verstandelijke kan volgen, en ik geloof, dat ik deze talenten zo op de beste manier zinvol kan doen zijn.

-o-o-o-o-o-o-o-o-o-

Boekbespreking

'Je rijpt je rot, ervaringen met trainingen in persoonlijke groei' door drs. Jan Lievense en Johanna van de Wetering de Rooij. Uitgeverij Contact Amsterdam 1975.

Ik heb een verward gevoel van het boekje overgehouden. De teneur van de beschrijvingen, die de auteurs van hun eigen ervaringen met verschillende methoden van groepswerk (en soms inderdaad heel gekke situaties) geven, is duidelijk: 'nee'. De zeer bruikbare informatie over trainingen en 'tips voor de consument' wijzen echter in de andere richting.

Het boekje is goed en geestig geschreven. Aan de andere kant werkt de humoristische en relativerende stijl op mij nogal irriterend. Een voorbeeld hiervan op de omslag: 'Eindelijk een (genuanceerd-kritisch) boek over de (wildgroei in) trainingen in persoonlijke groei. Het is geschreven voor de leek, al weet de vakman er ook (nog) niet alles van'.

Niet alleen bij de stijl, maar vooral bij de beschrijving zelf van de eigen ervaringen valt het relativerende en de-boot-afhoudende op. 'Daarop ga ik mijn zondige - je mag niet weg - doch weldadige gang door het stille bos en het stille dorp, weg van de groep naar het hotelletje'. 'Ik heb de groep voortijdig verlaten, ik was moegetraind'. 'Aangetekend zij, dat de knipkaart door géén van ons beiden werd opgebruikt, waardoor we dus ook niet in staat mogen worden geacht het gebeuren volledig te beoordelen'. 'Bewust kiezend voor de voyeursrol, waaraan ik het hele weekend niet meer zal ontkomen'.

Hebben de schrijvers zich wel rekenschap gegeven van hun eigen 'tip voor de consument', luidende: 'Probeer te weten te komen welk soort groeitraining je zou willen, waarom en welke groeitraining het 'best' aansluit bij je 'probleem'. Het heeft er meer van dat ze hun - nogmaals - zinvolle objectieve informatie wilden verluchtigen met wat subjectieve verslagen en daarom maar wat verschillende trainingen hebben gevolg . Het gevolg is dat het boekje niet geschreven is door 'stafmedewerkers van het Nationaal Centrum voor Geestelijke Volksgezondheid', maar voor het grootste deel bestaat uit kritische verslagen van een paar matig gemotiveerde mensen, genaamd Jan en Johanna.

Van 'stafmedewerkers' die dit 'heel noodzakelijke boek' geschreven hebben, hadden we toch een iets objectievere aanpak verwacht. Al was het alleen maar door ook eens persoonlijke verslagen van andere deelnemers van de gevolgde groepen op te nemen en door zich meer hun rol van waarnemer bewust te hebben gemaakt.

Het boekje is heel geschikt voor mensen die in groepswerk 'geloven'. Het helpt hun de waarde ervan terecht te relativeren. Voor tegenstanders is het boekje minder geschikt, deze zouden hun eigen vooroordelen alleen maar bevestigd zien in de zeer gekleurde verslagen en dat lijkt me niet zo gunstig voor de geestelijke volksgezondheid. Ondanks goede kanten: een verneukeratief boek!

A.N.

-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-

VERANDERT ER WEL EENS IEMAND?

door David Grabijn.

Er blijft niets hetzelfde, maar over de mate van verandering is niet iedereen het eens. Als er iets verandert, gebeurt dat van binnen, van buiten, voor wie? 's Ochtends wordt het licht en alles en iedereen wordt ouder. Dat zijn veranderingen waar we meestal niet bij stil staan; 't zijn ritmen, cyclische gebeurtenissen. Zijn het voor de rest schommelingen, verschuivingen, vervangingen en gaat het nu bergop- of heuvelafwaarts? En waarom zou er veranderd moeten worden? Patiënt wordt cliënt. Wit brood met bruine vitaminen wordt weer bruin brood. De Peel wordt de derde wereld. Geloof wordt televisie, librium en humanistische psychologie. En zo maar door.

Sinds een jaar of wat zijn steeds grotere aantallen mensen bezig met psychische groei; er wordt veel over geschreven en gepraat en het zal ook wel wetenschappelijk onderzocht worden. Psychische groei, kun je zeggen, is een proces waardoor je wordt wat er in je zit. Vroeger was er ook psychische groei, maar toen praatte niemand erover. Het begrip zelf bestond nauwelijks. Tegenwoordig is er veel psychische groei,

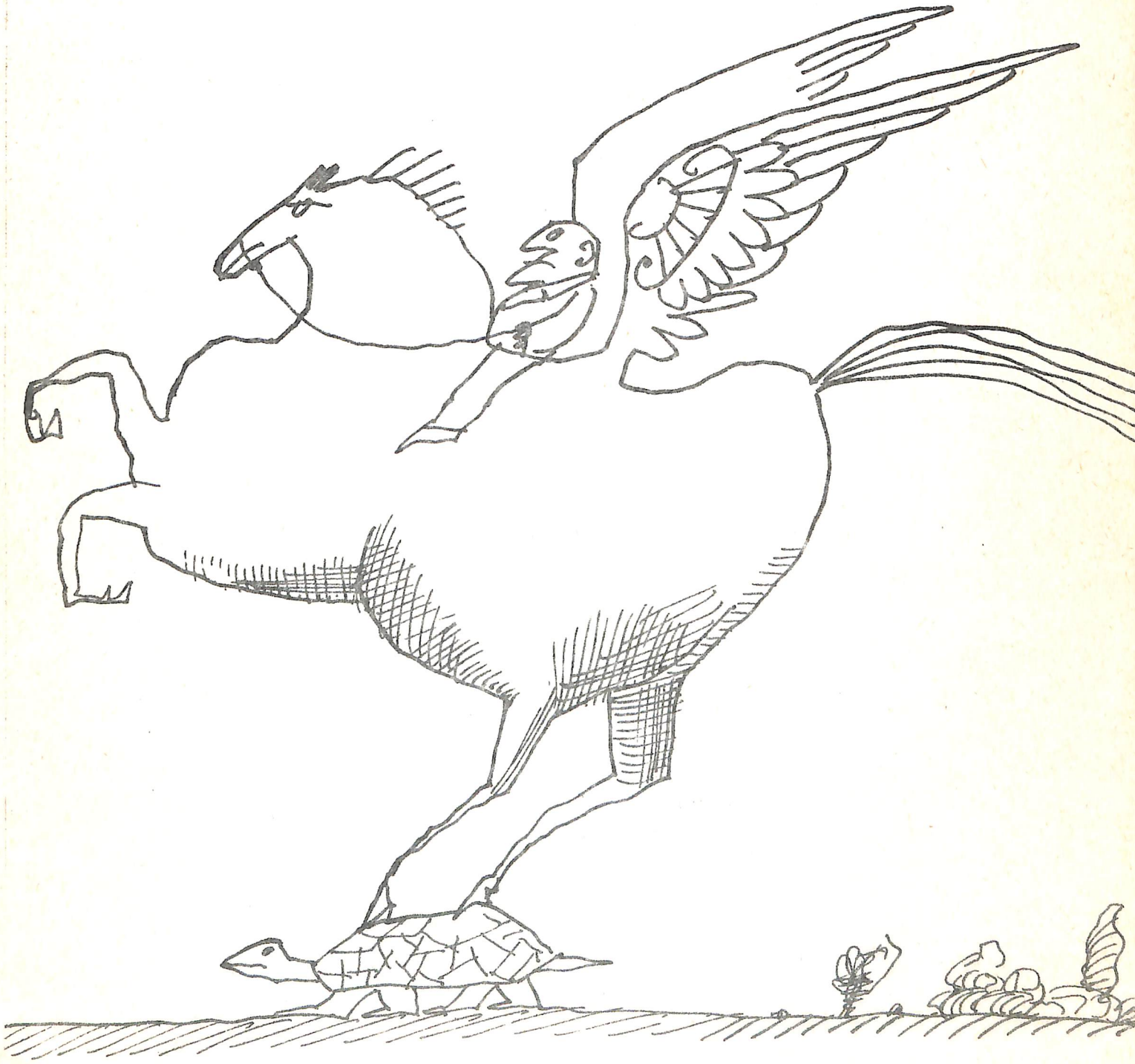

zijn er veel onontgonnen innerlijke gebieden, veel gespannen lijven, veel mogelijkheden, problemen en technieken. De mensen hebben of nemen er de tijd voor, ze lezen en schrijven erover, of ze studeren in psychische groei en niet te vergeten de relaties met de medemens. Psychische groei is apart gezet en wordt apart bedreven, net als kunst en politiek.

De sociale wetenschappen en de problemen van de maatschappij hebben in principe met elkaar te maken. Eén maatschappelijk probleem wordt gevormd door de geestelijke of pschychische moeilijkheden die er bestaan. Daarbij kan de psychologie worden toegepast. Maar wat is een psychisch probleem? De psychologie houdt meestal een of andere norm of een gemiddelde aan, wat daar onder ligt of anders is, heet psychisch probleem. Als het probleem dan verdwijnt, is er iets veranderd. Als je flink eet, is je honger weg. Als je het leven weer aankunt, heb je het ergste weer gehad. Alles dat je meer eet dan je nodig hebt, alles dat je meer bedenkt dan je direkt zien kunt, is weelde. Televisie is weelde, gaan vissen is weelde, dromen is weelde, pils is weelde, reizen naar Frankrijk, psychische groei en algemene ontwikkeling zijn weelde. Hoeveel en welke weelde geaccepteerd wordt, is aan verschuivingen onderhevig.

Psychische groei gaat dóór waar de gangbare norm van geestelijke volksgezondheid blijft steken. Maar wat er dan voorbij het ziek zijn/beter worden ligt, is moeilijk grijpbaar of voorspelbaar. Eigenlijk bestaat alleen wat we zien kunnen, of waarover we praten kunnen en als er al wat anders is, dan is dat per definitie vaag en oninteressant. Een grens tussen wat gezond (wenselijk, normaal, vrij, rechtvaardig, enz.) is en wat dat niet is, wordt gevormd door wat het belangrijkste deel van de mensen vindt. Wat ziekte is, lijkt veel duidelijker dan wat er zou volgen uit een toestand van niet-ziek zijn. We zijn tevreden met het bereiken van of het blijven in een 'gewone' situatie met wat uitschieters naar boven en beneden en voor de rest is het al heel wat als we redelijk gezond zijn, werk hebben, een huis en wat aardige mensen. Misschien noemen we die uitschieters naar boven 'topervaringen' en die naar beneden 'pech', 'karma' of 'groeiverschijnselen'. Wat er voorbij die gewone toestand van niet-ziek zijn ligt, is vaag en onze inspanning niet waard.

Het is alsof er een straat is met ziekten en acute problemen en alsof we ons daardoorheen bewegen om aan het einde te komen. Daar zal het ergste achter de rug zijn. Zolang we daar nog niet zijn, houden we ons niet bezig met wat er eventueel voorbij dat moment van tevredenheid ligt: een vaag, afleidend, gevaarlijk of niet bestaand droomgebied. Natuurlijk schuift dat tevredenheidspunt op, we stellen bv. hogere eisen wat betreft de gezondheidszorg en de welvaart. Anderzijds brengen we het einde terug, waar we genoegen nemen met minder bewegingsvrijheid, minder natuur, minder rust. In het onbekende gebied ligt ook alles dat we uit de weg gaan: het te pijnlijke en het te verhevene; het kan de stilte zijn, maar ook het uitbundige. Zolang er weinig mensen ook in het gebied voobij het einde van

de straat thuis zijn, is er alle ruimte voor vooroordelen en schijnverandering. Het heet dat daar vroeger veel gewoond heeft: God, vaderland, duivel, mooie vrouwen, de geestelijkheid, de wetenschap, noem maar op. Nu wonen er het gevoel, het milieu, de emancipatie en de relatie met de ander.

Wellicht liggen juist in dat onbekende gebied de sleutels om de problemen van de straat op te lossen. Er zijn echter heel wat praktijken die verhinderen dat dat gebied meer gemeengoed wordt. Ofwel we zijn te zeer gericht op de dichterbij liggende problemen om verder te kunnen kijken en we veronderstellen dat iets dat niet door de gangbare wetenschappelijke visie verklaard wordt, niet bestaat. Ofwel we gaan met elke goeroe, therapeut of methode in zee die in de aangename zin van het woord op ons gevoel werkt. In het eerste geval zoeken we verandering binnen de beperkte horizon van de eigen straat; in het tweede geval spelen we mooi weer terwijl er een forse bui op ons hoofd neerklettert: een verandering die hoogstens een aardige regenboog oplevert.

-o-o-o-o-o-o-o-o-

Wat kan je zoal doen in het humanistisch vormingsonderwijs?

door Marianne de Kleijn van Betten

De redactie vroeg me op papier te zetten, wat ik zoal doe tijdens de vormingslessen, die ik geef in klas 5 en 6 van de basisschool, vanuit het Humanistisch Verbond. Het kost me wel enige moeite dit op te schrijven, maar ik wil het toch graag proberen.

Ik werk graag met een bepaald thema, waar je dan zo'n 2 à 3 lessen omheen bouwt. Neem bijvoorbeeld het onderwerp 'milieuvervuiling'. De eerste les begin je dan met een korte inleiding over dit onderwerp, daarna splits je de groep (ongeveer 15 kinderen) in twee of drie kleinere groepjes. Dan leg je ze een simpel probleem voor in het kader van de milieuvervuiling en laat binnen deze subgroepjes een discussie ontstaan, ze krijgen zo'n 10 minuten de tijd om te proberen een oplossing te vinden. Stimuleer van te voren, dat er binnen ieder groepje een soort gesprekleider komt, liefst iemand die in de grote groep niet zo gauw een mond durft open te doen. Hierna weer in de kring en ieder groepje vertelt om de beurt zijn ervaring tijdens de discussie. Probeer zo goed mogelijk naar elkaar te laten luisteren en elkaar opbouwende kritiek te laten geven.

Aan het eind van de eerste les vraag je aan iedereen of ze thuis dingen willen sparen die milieuvervuilend werken en of ze deze de volgende week willen meebrengen. Tijdens de tweede les wordt dan in groepjes een werkstuk gemaakt van de meegebrachte spullen. Probeer of je deze werkstukken in de eigen klas mag laten staan, misschien wordt er dan nog door de desbetreffen onderwijzer(es) op ingehaakt. Als afsluiting van dit thema kun je dan in de derde les een film draaien over milieuvervuiling.

Vanmorgen heb ik iets anders gedaan. Ik heb geprobeerd iets los te maken wat betreft de rol jongen/meisje, man/vrouw. 4 kinderen liet ik een rollenspel doen over de situatie zoals die zich thuis voordoet om een uur of 5, wanneer ma eten kookt en pa thuis komt. Dit vonden ze niet moeilijk om te spelen. Hierna moesten 4 kinderen hetzelfde doen, maar dan zó dat pa kookt en ma van haar werk komt. Dit was wel even vreemd, maar, zo zeiden ze, in gevallen dat pa ziek was, invalide of in de WW, dàn was het wel normaal dat hij kookte!! Nadat we de verschillende rollen hadden doorgepraat werd de groep gesplitst in 2 of 3 kleine groepjes en het volgende 'probleem' werd aan ze voorgelegd:

Stel je voor: er zijn 1 vader, 1 moeder en 2 kleine kinderen. Vader en moeder willen allebei liefst hele dagen werken. Hoe zou je dit oplossen?

De 'mooiste' antwoorden hierop waren:

- pa 's nachts laten werken, ma overdag (opmerking van een kind: maar dan slapen ze nooit samen.....)
- kinderen tussen de middag naar een overblijfgelegenheid en uit school naar huis, waar moeder alweer is gearriveerd want ze werkt tot half 4.
- kinderen naar een internaat
- tussen de middag naar een tante, na school naar een vriend of vriendinnetje (opmerking: en de moeder daarvan nou ook wil werken??)

Enfin, van het een kwam het ander en de volgende week gaan we er nog iets dieper op in. De kinderen zullen thuis de krant eens gaan lezen of in het woordenboek kijken wat 'emancipatie' betekent, zodat ze dan misschien ook met wat vragen daarover komen.

Toen ik in September begon met het geven van deze humanistische vormingslessen heb ik de tweede les gebruikt om collages te laten maken over hun eigen gezinssituatie. Je kent de kinderen dan nog amper (en hoever kennen ze elkaar?), laat staan dat je iets van hun thuis weet, wat voor interesses ze hebben, enz. Om die collage te maken, hadden ze als ondergrond een groot vel papier. Uit tijdschriften haalden ze de diverse figuren, planten, dieren, met viltstift of kleurpotlood werd het nog aangevuld. Deze collages werden na afloop allemaal opgehangen en de week daarna heeft ieder zijn collage verduidelijkt.

Ook doe ik nogal eens iets van cratief spel. Dan laat ik de kinderen bijvoorbeeld bepaalde beroepen uitbeelden, de rol van vader/moeder spelen, de rol van jezelf over een jaar of 10, enz. Ook leer ik ze waarnemen, door bijv. een aantal dingen op tafel te leggen, de kinderen even laten kijken, dan een doek erover, en vervolgens ieder laten opschrijven wat er lag. Ook leer ik ze creatief samenwerken, door bijv. per groepje een eigen krant te laten samenstellen.

Zo kan ik nog wel wat vellen volschrijven met wat ik allemaal doe. O ja, nog dit: na afloop van de les houd ik altijd een korte evaluatie, zodat de kinderen weten waarom en met welke bedoeling bepaalde dingen werden gedaan. Het is misschien een beetje rommelig geheel geworden, maar ik hoop toch er iets van wat allemaal mogelijk is in humanistisch vormingsonderwijs ('t zogenaamde HVO) duidelijk is geworden.